

PRIKAZ KNJIGE

Flora Dalmatinske zagore – najčešće vrste

DARIO HRUŠEVAR*

Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Biološki odsjek, Botanički zavod,
Marulićev trg 9A, HR-10000 Zagreb, Hrvatska

***Autor za dopisivanje / corresponding author:** dario.hrusevar@biol.pmf.hr

Sredozemlje predstavlja jedno od 36 žarišnih područja biološke raznolikosti (*hotspots* regije) na Zemlji, a prema broju biljnih svojti zauzima treće mjesto po važnosti na globalnoj razini. Od 25 000 biljnih svojti koje nastanjuju južnu Europu, obale sjeverne Afrike i zapadne Azije, njih polovica se može naći samo na području Sredozemlja. Unatoč tome što sve *hotspots* regije obuhvaćaju svega 2,5% Zemljine kopnene površine, šume, močvare i drugi ekosustavi u tim područjima osiguravaju 35% "usluga ekosustava" o kojima ovisi *ranjiva* ljudska populacija. S druge strane, broj turista koji za gotovo 100 milijuna premašuje broj stanovnika Sredozemlja, predstavlja ozbiljnu prijetnju prirodnim stanišnim tipovima i očuvanju biljnih i životinjskih vrsta, što ovo područje čini izuzetno osjetljivim.

Dalmatinska zagora, kao onaj dio Hrvatske u kojem se susreću sredozemna i alpinska biogeografska regija, sve je više izložena turizmu, izgradnji prometnica i ostalim intervencijama u okoliš, čineći ovo područje *osjetljivim* po pitanju razvoja i *važnim* po pitanju raznolikosti i zaštite. Tisućljetni utjecaj čovjeka, uz prirodne čimbenike poput temperaturnog gradijenta, nejednake raspodjele padalina, zračnih strujanja i heterogenosti tla, učinili su Zagoru iznimnom u pogledu raznolikosti stanišnih tipova, broja biljnih svojti i endemizma. Geografski gledano, u širem smislu riječi, područje Dalmatinske zagore proteže se od Knina na sjeveru do Vrgorca na jugu, od Unešića na zapadu do graničnog područja s Bosnom i Hercegovinom

na istoku, reljefno obuhvaćajući najvećim dijelom brežuljkasto područje koje karakterizira submediteranska klima, ali i masive Biokova i Dinare, s planinskom klimom u vršnom dijelu. Time ovo područje postaje botanički izuzetno raznoliko, prava mala „botanička riznica“, što je iziskivalo publikaciju koja će svojim obuhvatom zainteresiranu javnost (bilo domaće stanovništvo, brojne domaće i strane posjetitelje, planinare ili hodočasnike) upoznati s botaničkom važnošću dalmatinskog zaleđa. Tome zadatku značajno pridonosi i publikacija Borisa Karine, koje je svoje višedesetljetno iskustvo terenskog botaniziranja pretočio u pregledno i pitko štivo, popraćeno fotografijama, koje u sintezi informativnog teksta i slikovne dokumentacije

olakšava pregled najčešćih biljnih svojti navedenog područja – njih 560. Premda je broj predstavljenih svojti značajan, velik je i udio uzgojnih vrsta, od kojih neke nisu samonikle niti udomaćene, ali ih autor ipak navodi jer se mogu naći „u kulturi“, ali ponekad i „izvan kulture“ (primjerice, od paprike i lubenice do kristove krune i marelice).

Knjiga započinje sažetim *Uvodom*, u kojem je geografski određeno područje obuhvata Zagore te je predstavljen povijesni pregled florističkih istraživanja predmetnog područja. Potom se navode vrste koji su, radi lakšeg snalaženja, grupirane u pet osnovnih boja: *crvene, bijele, plave, žute i zelene biljke*. Naravno, podjela po bojama ponekad može biti i zbunjujuća, primjerice kada se žarko obojeni plodovi mukinje, brekinje, šljive, trnine ili mandarine nađu u kategoriji *bijelih biljaka*, ali ovdje se radi o dosljednom pristupu razvrstavanja biljaka prema boji cvjetova – naime sve ove vrste krase bijeli vjenčić. Također, neke se vrste učestalo pojavljuju u više boja što otežava njihovo razvrstavanje, a ostaje i pitanje bi li uvođenje dodatnih kategorija, poput *ružičastih i ljubičastih biljaka*, olakšalo ili otežalo preglednost djela, a time i snalaženje u njemu. Ostaje dojam da je ovakvo grupiranje „zlatna sredina“ između „sitničarenja“ i „poopćavanja“.

Svaka je biljna svojta predstavljena znanstvenim i narodnim nazivima (uglavnom dva ili tri najčešća narodna imena). Opis svake biljke uglavnom uključuje visinu stabljike/debla, izgled podzemnog dijela (ukoliko biljka ima razvijen gomolj, lukovicu, podanak), dok nadzemni dio redovito uključuje opis listova i cvjetova/cvata te plodova. Autor potom navodi uporabnu vrijednost biljke (jestiva, otrovna, primjena u liječenju, bojanju, ponekad narodna vjerovanja i sl.). Nakon razdoblja cvatnje navodi se stanište, ponekad tip tla ili pojedinačni lokaliteti na kojima je biljka prisutna u većim populacijama, ili pak nadmorska visina do koje se/ili od koje se biljka na području Zagore pojavljuje.

Premda vrlo sažeti, opisi biljnih vrsta (list, cvijet/cvat, plod) vrlo su precizni što knjigu čini i korisnim morfološkim priručnikom, dobrodošlim

osim zainteresiranoj javnosti i studentima biologije, agronomije, šumarstva i farmacije. U ostalim kategorijama knjizi se možda može predbaciti određena neujednačenost, u smislu da se svi podatci dosljedno ne navode za svaku vrstu nego je kod nekih naglasak na ljekovitosti, kod drugih na prehrambenoj vrijednosti, kod trećih na antičkim legendama ili pučkim vjerovanjima, kod četvrtih na tipu tla ili nadmorskoj visini na kojoj se pojavljuju i sl. Neujednačenost je i očekivana s obzirom da su neke biljne vrste samonikle, druge pak invazivne, ali i uvažavajući činjenicu da autor značajan broj stranica posvećuje antropofitima, bilo da se osvrće na antropohore – biljke unesene na neko područje posredstvom čovjeka, prvenstveno radi prehrane (kivi, dud, marelica, bob, slanetak, itd.) ili hortikulturene vrijednosti (katalpa, glicinija, sofora, pajasmin, jorgovan, itd.) te na apofite, biljke koje i prirodno nastanjuju Dalmaciju, ali su česte i u uzgoju (đurđica, malina, ružmarin, itd.).

Knjiga završava *Kazalom biljnih svojti*, odnosno njihovog znanstvenog nazivlja (ne i narodnog, koje bi svakako bilo dobrodošlo!), *Kazalom pojmova*, koji su izloženi precizno i jasno te popisom korištene *Literature*.

Premda neke ranije objavljene publikacije za područje Dalmacije predstavljaju dijelom biljne svojte koje se navode i u ovoj knjizi, autorsko djelo Borisa Karine teži popuniti „prazninu“ koja se otvorila između djela koje naglasak stavljaju na vrste steno- ili eu- mediterana, s jedne strane, odnosno planinskih područja, s druge strane, čime se ostvaruje „sinteza“ koja u žarište interesa stavlja florističku raznolikost područja kojeg, u glavnini, odlikuje submediteranska klima.

Hoće li knjiga zadovoljiti visoka očekivanja „prekaljenih“ botaničara? Vjerojatno neće jer, kao što je vidljivo iz podnaslova knjige „najčešće biljke“ namjera djela nije bila predstaviti rijetke svojte ili one koje je lako, zbog morfološke sličnosti, zamijeniti ili previdjeti, niti prikazati nove lokalitete ugroženih ili zaštićenih svojti. Hoće li pak ovo djelo zadovoljiti očekivanja ljubitelja prirode zainteresiranih za

floristiku? Zasigurno će ta očekivanja i nadmašiti, s obzirom da knjiga pokušava naći uravnoteže pristup između biljne biologije i kulturne botanike. Opisujući brojne kultivirane vrste koje se ponekad mogu naći „u kulturi, ili „izvan kulture“, ovom su publikacijom *odškrinuta vrata* poznavanju uresne flore, problematika koja je na području Zagore nedovoljno obrađivana i o kojoj još uvijek predstoji napisati brojne znanstvene/stručne priloge.

Premda bi suženiji izbor biljnih svojti s opširnijim opisom možda polučio „zreliji“ rezultat, namjera ovog djela, s obzirom na podnaslov, u potpunosti je ostvarena – ona je priručnik koji čitatelja upoznaje

s florističkom raznolikošću područja i olakšava snalaženje u prebogatom biljnom svijetu dalmatinskog zaleđa, te navedenim podacima i grafički oblikovanjem predstavlja zanimljivo i privlačno djelo. S obzirom da je već u uvodnom dijelu ovog teksta istaknuta važnost Sredozemlja iz perspektive biljne raznolikosti, bez sumnje da će ovakva, sadržajno bogata i sveobuhvatna knjiga, naći važno mjesto u edukaciji i uravnoteženijem balansiranju između zaštite i razvoja predmetnog područja, imajući na umu da je upravo biološka raznolikost, s naglaskom na florističko bogatstvo, ono što Lijepu našu čini prepoznatljivom i značajnom u europskom i svjetskom kontekstu.